

KRİZ DÖNEMİNDE HADİS VE YORUM

Haçlı ve Moğol Saldırıları Gölgesinde
Hadis Âlimleri

KRİZ DÖNEMİNDE HADİS VE YORUM

Haçlı ve Moğol Saldırıları Gölgesinde
Hadis Âlimleri

Selim Demirci

Yayın No: 38

Araştırma Serisi: 19

ISBN: 978-625-7800-06-8

E-ISBN: 978-625-7800-07-5

1. Basım, Eylül 2020

Editör: Hamdi Çilingir

Yayına Hazırlık: Mehmet Beydemir

Son Okuma: Fatih Güvendi

Kapak: Abdullah Fuad Kılınçlı

İç Tasarım: Nurgül Ersoy

Nuhun Gemisi Reklam ve İletişim Hizmetleri

© İLEM Yayınları 2020

Tüm yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Baskı ve Cilt

Hazar Reklam Matbaacılık

Sertifika No.: 26482

İskitler / Ankara

Telefon: +90 312 278 50 77

ilem
YAYINLARI

Aziz Mahmut Hüdayi M. Halk C. Türbe Kapısı S. No:13 Üsküdar - İstanbul

Tel: 0216 310 43 18 Faks: 0216 310 43 18

www.ilemyayinlari.com - info@ilemyayinlari.com

İLEM Yayınları, İLEM (İlmi Etüdler Derneği) ve Nobel Akademik Yayıncılık ortak markasıdır.

KRİZ DÖNEMİNDE HADİS VE YORUM

Haçlı ve Moğol Saldırıları Gölgesinde
Hadis Âlimleri

Selim Demirci

ilem
YAYINLARI

Önsöz

Hadis tarihine yönelik çalışmalarda yoğunlaşılın dönem daha ziyade ilk asırlardır. Bu dönemin belli özellikleri ve bazı tartışmalar bunu gerekli kılmaktadır. Ancak hadis ilminin tarihinin, 5. asır sonrası sürecinin de incelenmesi gerektiğine pek çok akademik çalışmada vurgu yapılmıştır. Esasında elinizdeki çalışma, bu tür yönlendirmelerin etkisiyle ortaya çıkmıştır. Zira Haçlı saldırıları ve Moğol işgalinin yaşandığı ve etkilerinin devam ettiği süreçte, İslam toplumunda medreseler yaygınlaşmış, dârülhadisler ortaya çıkarak eğitim kurumları arasında yerini almış ve bu dönem hadis tarihinin en çok eser yazılan dönemi/dönemlerinden birisi olmuştur. Bundan dolayı bu yıllarda yazılan hadis eserlerini etkileyen unsurları ve hadis şerhlerini genel olarak ele almak ve bu şerhlerin metot olarak diğer dönemlerle dikey ve kendi içlerinde yatay-bölgesel mukayesesi gayesiyle bu çalışma hazırlanmıştır.

Ayrıca çalışmada, bu asırlarda tarihsel olguların hadis literatürüne nasıl yansıdığıнын tespit edilmesi amacıyla; Türklere ilişilmemesi, Benî Kantûrâ, imamların Kureyşiliği, Hicaz'da ortaya çıkacak olan ateş, kadınlara yöneticilik tevdi edilmesi, koyunları telef edercesine insanları telef

edecek olan hastalık gibi bazı nakiller ve kaynaklarda kaydedilen yorumlar ele alınmıştır.

Bu gayelerle yazılan çalışma; bir giriş, konuların özellikleri dikkate alınarak oluşturulan üç bölüm ve bir sonuçtan oluşmaktadır.

Girişte; çalışmanın konusuna, amacına, yöntemine, kaynaklarına ve kavramsal/tarihî çerçevesine temas edilmiştir. Hem çalışmanın temel vasıfları hem de Hicri 7. ve 8. asır, genel olarak ve hadis tarihi açısından konumlandırılmaya çalışılmıştır.

Birinci bölümde; hadis çalışmalarını etkileyen faktörlere değinilmiştir. Burada siyasi faktörler, kurumsal etki, sistematik düşüncenin etkisi, tabii/sosyal bazı olayların etkisi ve dönemin ilim algısı ele alınmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise bu dönemin hadis şerhçiliğinin karakteristik özellikleri, diğer dönemlerle kıyaslanarak genel olarak ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde de dönemde iz bırakmış bazı olayların hadis yorumlarına nasıl yansıtıldığının üzerinde durulmuştur. Çalışmada elde edilen bazı neticeler ise sonuç kısmında sıralanmıştır.

Bu vesileyle çalışmaya farklı safhalarında katkı sunan Prof. Dr. Halit Özkan, Doç. Dr. Lütfi Sunar, Doç. Dr. Eyüp Öztürk, Doç. Dr. Abdülkadir Macit, Dr. Mehmet Apaydın, Doç. Dr. İbrahim Halil Üçer, Dr. Öğr. Üyesi Hamdi Çilingir, Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Dilbaz, Öğr. Gör. Ahmet Cevdet Karaca, Öğr. Gör. Nur Kübra Demirci, Öğr. Gör. Zahir Aslan, Arş. Gör. Ramazan Aslan, Arş. Gör. Mustafa Gargar ve isimlerini teker teker sayamadığım arkadaş ve dostlarıma teşekkür ederim. Son olarak her türlü desteği için İLEM'e ve yayın ekibine şükranlarımı sunarım.

Her türlü başarı Allah'tandır.

İçindekiler

ÖNSÖZ..... v

Giriş

**ÇALIŞMANIN KONUSU, AMACI, YÖNTEMİ, KAYNAKLARI
VE KAVRAMSAL/TARİHİ ÇERÇEVESİ..... xi**

KONU xiii

AMAÇ VE KAPSAM xv

YÖNTEM xxi

KAYNAKLAR.....xxiii

KAVRAMSAL/TARİHİ ÇERÇEVE.....xxv

Krizden Kırılmaya: Hicri 7. ve 8. Asır xxv

İslam Tarihinde “Sünni-Türkler” Devri xxv

Hadisin İkinci Kriz Dönemi.....xxxiii

Gerileme-Tekâmül Tartışmaları Arasında xxxviii

Hicri 7-8. Asır: Çöküş mü, Yenilenme mi? xxxviii

Hadis Tarihinin Yeni Dönemi: İkinci Klasiklerin

Oluşumu veya Açılım Dönemi xlvi

Birinci Bölüm

HADİS ÇALIŞMALARININ GENEL SEYRİ VE BUNU

ETKİLEYEN FAKTÖRLER 1

ÇALIŞMALARIN GENEL SEYRİ.....3

SİYASİ FAKTÖRLER 6

<i>Ulemanın Dımaşk ve Kahire'yi Merkez Edinmesi: Haçlı - Moğol Etkisi</i>	6
<i>Ulemaya Siyasi Destek: Zengî, Eyyûbî ve Memlûk Etkisi</i> .	24
KURUMSAL EĞİTİMİN ETKİLERİ	31
<i>Camilerin Yanı Sıra Medreselerin Yaygınlaşması</i>	31
<i>Dârülhadislerin Kurulması ve Yaygınlaşması</i>	39
<i>Medrese, Dârülhadis ve Hadis Çalışmaları</i>	49
SİSTEMATİK DÜŞÜNCENİN ETKİSİ	55
<i>Sistematik Düşünce</i>	55
<i>Dört Fıkıh Mezhebi</i>	59
<i>Eş'ari ve Hanbelî Yaklaşım</i>	65
<i>Tasavvuf Düşüncesi</i>	71
TABİİ VE BEŞERÎ BAZI HADİSELER	81
DÖNEMİN İLİM ALGISI	90
<i>Farklı Kesimlerin İlme İlgisi</i>	90
<i>Kitapların Otoritesi</i>	95
<i>Metinlerin Ezberlenmesi</i>	103
<i>Telife Verilen Önem</i>	105
<i>Farklılaşan ve Yaygınlaşan İcâzet Anlayışı</i>	111

İkinci Bölüm

AYIRT EDİCİ ÖZELLİKLERİYLE DÖNEMDE HADİS

ŞERHÇİLİĞİ .....

İDEAL ŞERH DÖNEMİ: KURUMSAL VE SİSTEMATİK YORUMCULUK	119
YORUMCULUKTA YENİ YÖNTEM: SENTEZCİ ŞERHÇİLİK..	124
KİTAPLARIN VE ŞERHLERİN ŞERHİ	133
ESER VE MERKEZ - ÇEVRE FARKLILAŞMASI.....	146
FOLKLORİK/POPÜLER YORUMCULUK FAALİYETLERİ..	155
TAMAMLANAMAYAN ŞERHLER OLGUSU.....	159

Üçüncü Bölüm

DÖNEMİN KARAKTERİSTİK OLAYLARININ ŞERHLERE

YANSIMASI.....

TÜRKLERLE SAVAŞMA(MA)K	167
BENÎ KANTÛRÂNIN GELİŞİ	182
BÂDİYELİLERİN BİNA YARIŞI VE MEŞRİK'TEN GELEN ATEŞ	187
İMAMLARIN KUREYŞİLİĞİ VE MEMLÛK İDARECİLERİ	200
HİCAZ'DAN ÇIKIP AYDINLIĞI BUSRÂ'YA ULAŞACAK ATEŞ	213

MEMLÜK SULTANI ŞECERÜDDÜR VE KADINLARIN YÖNETİCİLİĞİNE DAİR HADİS.....	227
KIYAMET ALAMETİ OLAN VE MEDİNE'YE GİRMEYEN VEBA.....	232
SONUÇ.....	241
BİBLİYOGRAFYA	247
DİZİN.....	263